

HABSBURG KÖVETEK KONSTANTINÁPOLYBAN A 16. SZÁZADBAN

SINKA VIKTOR RÓBERT

JOG
történet

A HUN-REN-ELTE
Jogtörténeti Kutatócsoport
blogja

A SZERZŐ:

DR. PAP PÉTER

DOKTORANDUSZ

ELTE BTK

TÖRTÉNELEMTUDOMÁNYI

DOKTORI ISKOLA

ENDYNEM8@STUDENT.ELTE.HU

2024. augusztus 19.

Manapság, amikor diplomaták vagy követek hazájukból a fogadó országba érkeznek, biztosak lehetnek abban, hogy őket immunitás és a területen kívülség elve védi. A 16. századi Oszmán Birodalomban ez korántsem volt így. Amikor a Habsburgok, többek közt a mohácsi vereség (1526) és a budai vár elvesztésének (1541) következtében szomszédságba kerültek az Oszmánokkal, követeket küldtek, a jó viszony ápolása, és nem utolsósorban információszerzés céljából.

Konstantinápolyban az Oszmán pasák, vezírek azonban gyakran szolgaként tekintettek a Habsburg követekre, akik ki voltak szolgáltatva a pasák akaratának. Giovanni Maria Malvezzi, a Habsburgok első állandó követe Konstantinápolyban, 1551 és 1553 között fogságban tartózkodott és csak az őt követő Verancsics Antal és Zay Ferenc vezette Habsburg követség közbenjárására szabadulhatott ki. 1569-

ben az akkori állandó konstantinápolyi Habsburg követ Albert de Wijs halála után személyzetének két tagja, Anselm Stöckel és Edoardo Provisionali helyettesítették ágensként, azaz portai ügyvivőként az elhunyt követet, a következő állandó követ megérkezéséig. Azonban Stöckel olyannyira alkalmatlan volt a portai ügyek irányítására, hogy letartóztatták, majd a börtönből kiszabadítva láncra verve kellett elhagynia az országot. 1593 tavaszán különösen drasztikus eset történt. A Habsburg-, és Oszmán-Birodalmak közötti háborús hangulat fokozódása következtében, még a nyilvános hadüzenetet megelőzően, a konstantinápolyi állandó Habsburg követet, Friedrich von Kreckwitzet, személyzetével együtt házi őrizetre ítélték. Ugyanezen év augusztusában, a tizenöt éves háború hivatalos kitörését követően, a nagyvezír Szinán pasa magyarországi hadjáratára

indulva Friedrich von Kreckwitz követet magával hurcolta, Nándorfehérváron börtönbe vetette, így Kreckwitz néhány hónappal később a kínzások következtében elhunyt.¹ Rendkívüli módon a követ személyzetének egészét, közel ötven embert Konstantinápolyban vetettek börtönbe, majd több, mint három éves fogságot követően, az akkori angol követ, Edward Barton közbenjárása révén sikerült kiszabadítani őket.²

A kora újkorban a diplomáciai mentesség és a követségek területen kívülségének fogalmai még Nyugaton is csak formálódtak. A szokásjog és az illemszabályok alapvetően határozták meg a diplomatákkal szembeni eljárásokat.³ A 15. század végére általánosan elfogadottá vált Európában, hogy a követek bizonyos immunitással rendelkeznek, azonban egységes rendszer még nem jött létre, ezért esetről esetre nagy eltéréseket láthatunk. A követeket feladataik elvégzésében nem korlátozták, viszont, ha az adott európai udvarban az éppen követségi feladatot ellátó diplomata felbosszantotta az uralkodót, ki volt szolgáltatva akaratának. 1511-ben VIII. Henrik a pápai követet tartóztatta le Londonban, kizárólag azon okokból, mert az uralkodó állítása szerint a pápai delegátus titkos információkat közölt a francia követtel.⁴

A 16. század végére szerte Európában kezdett egyre jobban megszilárdulni a diplomáciai immunitás fogalma, azonban még hosszú időnek kellett eltelnie ahhoz, hogy a mai értelemben ismert

és használt jelentését elérje. Ekkoriban egyre inkább gyakorlattá vált, hogy ha a követ bármilyen illegális tevékenységet végzett egy európai udvarban, akkor a fogságba vetését követően nem elítélték, hanem elbocsátották az uralkodó szolgálatából és hazaküldték. 1571-ben, az I. Erzsébet angol királynő ellen elkövetett összeesküvésben történt szerepvállalásáért hároméves fogságát követően száműzték a spanyol követet Londonból.⁵

A 16. századi Habsburg-Oszmán viszony több kihívást is rejtett. A kultúra szimbolikus nyelvezete nem hasonlított egymásra, amiből komoly félreértések adódtak. Így például a zöld ruhák viselete nem volt szerencsés, hiszen az Mohamed próféta

színe. Jobb esetben egy-egy cselekedet csak elvesztette a jelentését, rosszabb esetben azonban félreértelmezték a cselekvő szándékát, ami súlyos következményekkel járt. 1555-ben a Konstantinápolyba érkező Habsburg követ, Verancsics Antal került kellemetlen helyzetbe, amikor kíséretének egyik tagját zöld posztóharisnya viselése miatt félholtra verték.⁶

A 16. században az Oszmán vezetés nem látta szívesen az európai utazókat, diplomatákat, mert mindenkiben kémet sejtettek. Az Oszmán Birodalom fővárosába érkező követek a Porta "vendégszeretét" élvezték. Ez azt jelentette, hogy amint oszmán földre léptek, a személyes biztonságukról és ellátásukról is a helyi

török hatóságok gondoskodtak. Az oszmánok igyekeztek azonban megfigyelés és ellenőrzés alatt tartani a konstantinápolyi állandó követeket, így a "vendégszeretet" vajmi kevés biztonságot jelentett. Az európai követek élete akár komoly veszélybe is kerülhetett, diplomáciai protokollokban történt félreértések esetén, vagy ha az országuk és a Porta között kiújult a háború. Ilyen alkalmakkor gyakran börtönből, fogságból kellett kimenekíteni őket.

A követek közötti hierarchia-rendszerben Konstantinápolyban az állandó követek töltötték be a legmagasabb pozíciót. Közvetlenül az uralkodójukat képviselték, ezért a megbecsülésük és jogköreik is jelentősek voltak. Azonban ez sem gátolta meg az oszmán vezetést abban, hogy aktuális érdekeiknek megfelelően kíméletlen módon járjanak el az egyik vagy másik követtel, ahogy ezt Friedrich von Kreckwitz története is mutatja. Bár az állandó konstantinápolyi Habsburg követ börtönbe vetése igen ritka jelenségnek számított, (és ebben a pozícióban ilyen körülmények között kizárólag Friedrich von Kreckwitz veszítette életét a 16. században), a külföldi követek fogságba vetésének szokásával az oszmánok csak 1806-ban, az Oroszország elleni háború kezdetén hagytak fel.⁷

A diplomáciai mentességek és kiváltságok nemzetközi szokásai évszázadokon át fejlődtek, és változatos gyakorlatok alakultak ki a különböző országokban. A követek jogairól és rangsoráról elfogadott első egységes szabályzat a

bécsi kongresszuson 1815. márciusában született, melyet az ahhoz 1818. novemberében Aachenben kiadott jegyzőkönyvek egészítettek ki.⁸

Hivatkozások:

- ¹ Loebl, Alfred H. „Der Schlesier Friedrich von Kreckwitz als Kaiserlicher Gesandter bei der Hohen Pforte” Zeitschrift des Vereins für Geschichte Schlesiens 48 (1914) 160-173. p.
- ² Seidel, Friedrich: Denkwürdige Gesandtschaft an die Ottomanische Pforte, Welche ehemals auf Röm. Kays. Maj. Rudolphi II. Hohen Befehl Herr Fridrich von Kreckwitz, verrichtet. Hausdorff, Salomon, (1711) vö. <https://www.deutsche-digitale-bibliothek.de/person/gnd/136448011>
- ³ Mattingly, Garrett: Renaissance Diplomacy. Houghton Mifflin Company, Boston, 1955. 40. p.
- ⁴ Strohmeyer, Arno: Trendek és perspektívák a kora újkori diplomáciatörténetben. A konstantinápolyi Habsburg diplomaták esete. In: Történelmi Szemle 59, (2017) 2. 177-199. p.
- ⁵ Anderson, Matthew S.: The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919. Longman Group Limited, London, 1993. 25. p.
- ⁶ Kerekes, Dóra: Diplomatak és kémek Konstantinápolyban. L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2010. 29. p.
- ⁷ Ágoston, Gábor: Európa és az Oszmán hódítás, HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum, Budapest, 2014. 120. p.
- ⁸ Hajdu, Gyula: Diplomáciai és nemzetközi jogi lexikon, Budapest, Akadémiai Kiadó, 1967.

Képek elérhetősége:

1. oldal: Konstantinápoly a 16. században. Forrás: <https://vividmaps.com/wp-content/uploads/2022/08/Constantinople.jpg>
2. oldal: Ábrázolás Friedrich von Kreckwitz követségének sorsáról. Forrás: <https://bildsuche.digitale-sammlungen.de/index.html?c=viewer&bandnummer=bsb00034163&pimage=6&v=100&nav=&l=de>

A cikkekben feltüntetett állítások a szerző saját véleményét képezik.

A blogon megjelent művek utánközlése csak a szerző és a szerkesztőbizottság engedélyével lehetséges. Ennek megszegése jogi felelősségrevonást eredményez.

Erre, a blogon megjelent írásra a következőképp lehet hivatkozni:

Sinka Viktor Róbert: Habsburg követek Konstantinápolyban a 16. században. In: **JOG.történet**. A HUN-REN-ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport blogja. 2024. augusztus 19. mtajogtortenet.elte.hu/blog/sinka-viktor-robert-habsburg-kovetek